

նաև մէկ տաճարի մը կամարակապք որ հիմայ Վեղոս իր յորդութեամբը կը ծածկէ : Սէկ գեղեցիկ Սեմնոնի գըլուխ մ'ալ որ 12 տակառաչափ կը կշռէ՝ Պեղոնի շատ աշխատութեամբ վերուց ու Վեղոս տարաւ, անկէ ալ Մեզդիա զրկեց, որ հիմայ Քրիտանական թանգարանին մեծ զարդ է :

ՊԼՍԹԱԼՈՍ ԹԻՒՆ

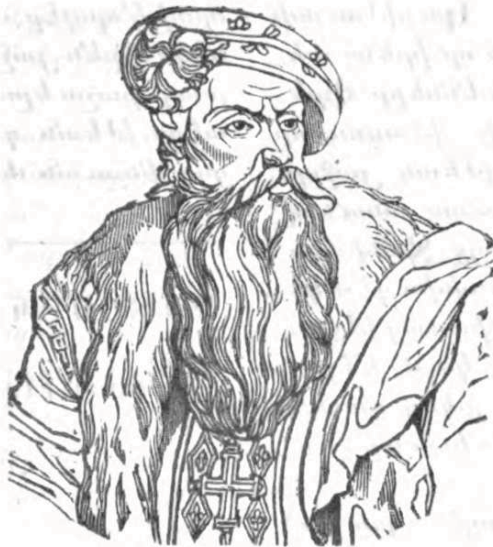
ՍԽԱՆՈՒՄ ՍԽԱՆՈՒՄ :

ՇՈՒԵՏԱՅ անուանի թագաւորնէրուն մէջ առջինը կրնայ սեպուիլ Սուլթանու Սադա հռչակաւոր իշխանը, որ իր քաջ ու հայրենասէր սրտովը այն հիւսիսական տէրութիւնը կերպարանափոխ ընելով՝ արժանապէս իր անունն ու փառքը անմահացուցած է պատմութեանց մէջ, և ուրիշ իշխանաց ալ շատ բանի մէջ օրինակ ու խրախոյս եղած : Ինքը հենրիկոս Սադա իշխանին որդին էր ու 1490^{ին} ծնած . ան աւտենները Վրիստիանոս Բ Տանիմարքայի թագաւորը Շուետաց հետ դաշինք դնելով՝ հինգ հոգի իր հպատակներէն անոնց քովը պատանդ դրաւ, հինգ ալ անոնցմէ առաւ, որոնց հետ էր նաև Սուլթանու Սադա որովհետև Վրիստիանոս աչքը Շուետաց երկրին վրայ տնկեր ու յարմար առթի մը կը սպասէր տիրապետելու համար, լսելով թէ իր պատանդները գերիի պէս կը գործածեն Շուետք, պատերազմի ելաւ անոնց դէմ ու հրաման տուաւ զօրացը՝ որ Սթոքոլմ գլխաւոր քաղաքը մտնեն ու բոլոր մեծամեծքը թրէ անցընեն : Իսկ խեղճ մահուամբ մեռնողներուն հետ էր նաև Սուլթանու Սադա շէնրիկոս :

Սուլթանու թէպէտ գերութեան մէջ էր Տանիմարքա, բայց խելքը միտքը ան էր որ ազատութեան հնարք մը գտնէ ու հայրենիքը դառնայ . և յիշաւի, ամբողջ տարի մը պատանդ կենալէն

ետքը՝ վարպետութեամբ Սուլթաք քաղաքը անցաւ, որ Տանիմարքայներէն ապստամբած ու Վրիստիանոսի հետ պատերազմ ընելու կը պատրաստուէր : Սուլթաք քաղաքին իշխանները մեծ պատիւ ցըցուցին Սուլթանու Սադայ, և իրեն նաև մը տալով որ Շուետի երկիրն անցնի, խոստացան ալ որ զօրքով և ձեռնտուութեամբ իրեն օգնեն Վրիստիանոսի դէմ : Սուլթանու Սադա չհասած՝ իր հօրը ցաւալի մահը և մօրը գերութիւնն ու Վոփէնհակ Տանիմարքայի մայրաքաղաքը տարուիլն իմանալով՝ շատ ցաւեցաւ : Բայց ետքը հայրենեաց ազատութեան և ծնողացը սիրովը նոր ոյժ մը առած, ետեւէ եղաւ որ Տանիմարքայներէն վրէժն առնուուստի մէկէն Տալիքարլիա գաւառն անցաւ՝ որուն բնակիչքը քաջ ու զօրաւոր մարդիկ էին ու մտքերնին հաստատութեամբ դրած որ իրենց հայրենիքը բռնութեանէ ազատեն : Սուլթանու երկար ատեն Տալիքարլիա անոնց հետ կեցաւ, ու գեղացիի զգեստ հագնելով՝ մետաղ հանողներուն հետ կ'աշխատէր, ու իր ուլ ըլլալը մէկու մը չէր իմացուցած . ետքը իր սրտակից բարեկամացը սկսաւ յայտնել ինքզինքը ու յորդորել և քաջալերել որ միանան ու միտքերնին դրածը առաջ տանին : Տալիքարլիայի սրտոտ բնակչաց ազգասիրութեան կրակը բորբոքելու համար՝ բաւական եղան Սուլթանու խօսքերը . ան օրերն ալ ժողով մը ընել տալով Սադա, հոն իր ահեղ դէմքովը ամենուն աչքը վրան դարձուց ու զօրաւոր խօսքերովն ալ մտքերնին գերեց . անանկ որ բոլոր քաղաքին բնակիչները երդունցան որ իրմէ և իր խորհուրդներէն ամենեւին չբաժնուին . ուստի մէկէն գէնքի վազեցին ու Սուլթանու իրենց գլուխ դնելով Շուետի Սթոքոլմ գլխաւոր քաղաքին վրայ յարձրկեցան : Ղամբուն վրայ եղած դանիացի զօրքերը ջարդելով՝ եկան մայրաքաղաքը պաշարեցին, և գիւրութեամբ ներս մտնելով՝ սկսան դէպ 'ի առաջ քաշել :

Սուլթանու իր բրած քաջութեանցն



Կոսթանտին Ա Մեծ :

Համար բոլոր բնակչաց միաձայն հաւանութեամբ Շուետաց Թագաւոր ընտրուեցաւ . և մէկէն տէրութիւնը բարեկարգելու և քաղաքները ամրացնելու ետեւէ եղաւ . ուստի դրացի ազգաց և Տանիմարքայի նոր Թագաւորին հետ բարեկամութեան դաշինք դրաւ : Եւ որովհետեւ ուղղափառ կղերը շատցած և հարստացած ըլլալով՝ տէրութեան մէջ անոնց խօսքը մեծ ազդեցութիւն ունէր ժողովրդեան առջևը , զանոնք տկարացնելու համար՝ լուսերական քարոզիչները շատցուց և ուղղափառները նեղել սկսաւ իշխանութենէ ձգելով և ունեցածնին յափշտակելով :

Կոսթաւոս կարծեց թէ ժողովըրդեան վրայ բռնութիւն ընելով՝ պիտի կարենայ նուաճել զանոնք ու հանդարտ պահել . բայց խաբուեցաւ . վասն զի ժողովուրդը անոր ուղղափառ հաւատոյ և եկեղեցականաց դէմցցուցած բռնութիւնը տեսնելով՝ սկսան խռովիլ ու Թագաւորին բռնած ճամբուն չհաւնիլ : Ինոնց անմիաբանութիւնը իրեն առիթ առնելով Վրիստիանոս Բ Տանիմարքայի Թագաւորը , Վերմանացոցմէ օգնութիւն առած մեծ նաւատորմով ու անթիւ զօրքով՝ Կորվեկիոյ վրայ հասաւ : Տեղացոց շատը սկսան ծածուկ ձեռքի տակէն օգնել թշնամոյն .

նոյն իսկ Տալեքարիայի բնակիչները որ առաջ այնչափ եռանդեամբ օգներ էին Կոսթաւոսի՝ իրեն դէմ ելլելով Տանիմարքացիքը ներս առնել կը մտածէին :

Իսանկ դժուարին հանգամանաց մէջ Կոսթաւոսի անկումը անտարակուսելի կ'երևնար . բայց ինքը կէս մը իր խորամանկ հնարքներովը՝ կէս մ'ալ իր ուժովն ու քաջասրտութեամբը ոչ միայն հաստատուն ու անդդուելի կեցաւ այն նեղութեանցը մէջ , այլ նաեւ վաղեց Վրիստիանոսի վրայ ու յաղթեց անոր . մանաւանդ որ նոյն օրերը լսեց Վրիստիանոս թէ Վրեգերիկոս անունով իշխան մը իր տեղը Թագաւոր նստեր է Տանիմարքա . ուստի զէնքը անոր վրայ դարձուց , բայց յաղթուելով՝ գերութեան մէջ մեռաւ :

Ինչ օրերը Լուպէքի տէրութեան և Շուետաց մէջ՝ վաճառականութեան վերաբերեալ խնդիր ու վէճ մը ելլելով , երկու կողմէն ալ Կոսթաւոսը ընտրեցին որ քննէ և իրաւունքնին իմանալով հաստատուն վճիռ մը կտրէ : Ապա քննեց ու իմացաւ որ Լուպէքի տէրութեանն էր իրաւունքը . բայց վախնալով որ չըլլայ թէ անոնց վաճառականութեամբ մեծնալովը ինքը տկարանայ , անիրաւ դատաստան կտրեց : Լուպէքի բնակիչները այս բանիս վրայ

կատրելով՝ պատերազմի պատրաստու-
թիւն տեսնել սկսան , ու Վուսթաւոսի
հպատակները գրգռեցին որ իրենց տի-
րոջը դէմ ելլեն : Ինչ ատենները Փրե-
դերիկոս Տանիմարքայի թագաւորը
մեռնելով՝ թագաւորութեան յաջոր-
դութիւնը իր Վրիստիանոս անունով
անդրանկին կ'իյնար . բայց Տանիմար-
քայի եկեղեցականք աս բանիս դէմ կե-
ցան՝ տեսնելով որ ուղղափառաց թշնա-
մի ու լուտերականաց կողմ կ'ելլէ .
բայց Վուսթաւոս զօրք զրկեց վրանին
ու բռնութեամբ Վրիստիանոսը թա-
գաւորեցուց :

Լուտերականք Վազային ցցուցած
կողմնակցութեամբը՝ երես տունելով՝
տէրութեան մէջ խռովութիւններ սկը-
սան հանել ու ետեւէ էին որ բոլոր ուղ-
ղափառքը ջնջեն . Վուսթաւոս իմացաւ
անոնց գիտաւորութիւնը , ու սկսաւ
տուած արտունութիւնները ետ առնուլ :
Լուտերականք այս բանիս վրայ կատրե-
լով՝ թշնամացան թագաւորին հետ ու
մէջերնին դաւաճանութիւն մը հաստա-
տեցին որ իր կեանքը վերցնեն : Ինոնց
մէջ էր նաև Վուսթաւոսի դիւանադպի-
րը և ուրիշ անուանի մարդիկ . նեն-
գութիւնը իմացուեցաւ , և ըստ օրի-
նաց՝ մեծ պատժոց արժանաւոր էին
դաւաճանքը . բայց թագաւորը իր մտե-
րիմ բարեկամներէն մէկուն աղաչանա-
ցը մտիկ ընելով՝ աքսորել տուաւ զի-
րենք :

Թագաւորութեան վերջի տարինե-
րը՝ Ռուսաց Իւան Վասիլեւիչ կայսեր
հետ ալ պատերազմ ունեցաւ Վուսթա-
ւոս . վասն զի Ռուսք իրենց իշխանու-
թիւնը ինչուան Ֆինլանտիա և իւլո-
նիա տարածել կ'ուզէին . Վազա ան-
ձամբ ելաւ ան տեղուանքը գնաց բեր-
դեր շինելու և ամրացնելու համար .
բայց ետքը տեսնելով որ իր առջի ոյժը
ու քաջասրտութիւնը չէ մնացեր , զօ-
րացը վրայ ալ այնչափ վստահութիւն
շունենալով՝ զինադադարում՝ ըրաւ :
Տեսնելով ալ որ մահուան մօտեցեր է ,
ազգին բոլոր իշխաններովը ժողով մը
ըրաւ , որոնց մէջ էին նաև իր չորս որ-

դիքը . ետքը իր կտակը կարգաւ տուաւ ,
որով կ'որոշէր որ իր հենրիկոս անդրա-
նիկը իրեն յաջորդ ըլլայ . ու իր պա-
լատը քաշուելով՝ անկէ ետքը ամենեւին
տէրութեան գործոցը մէջ չխառնուե-
ցաւ ինչուան մահը , որ եղաւ 1560^{ին} :

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՏՈՒԱԾ ԻՐ

Հարէ :

ՀԱՐԿԱՅ վրայ տալու տեղեկութիւն
նիս խիստ համառօտ ու անկատար է ,
երկու պատճառաւ . նախ որ հասութիւն
գիտութեան՝ մէջ աւելի տեղն 'ի տե-
ղը կը խօսուի հարկաց վրայ , իսկ անտե-
սութեան մէջ երկրորդաբար . երկրորդ՝
() սմանեան տէրութեան հարկահա-
նութեմէ կերպին վրայ քիչ տեղեկութիւն
ունինք . այսու ամենայնիւ հարկաց վրայ
ինչ ընդհանուր գիտելիք որ կան՝ հոս կը
համառօտենք : Հարկը շատերուն աչ-
քին խիստ դէշ , ոմանց ալ շատ օգտա-
կար բան կ'երևնայ . թէ որ օրինաւոր
կերպով ու արդար համեմատութեամբ
հանուի հարկը , երկրորդ կարծիքը ըս-
տոյգ է : Բայց հարկահանութիւնը ընդ-
հանրապէս զեղծմունքներու պատճառ-
եղած է ըստ մեծի մասին , քան թէ օ-
գուտ հասարակաց , հարկահան իշխա-
նաց ու անոնց արբանեակներուն խար-
դախութիւններովը , ու մանաւանդ ետ-
քը նոյն հարկաց գէշ մատակարարու-
թեամբը . և աս անիրաւութիւններէն
ծանր ծանր խռովութիւններ և յեղա-
փոխութիւններ ծագած են ընկերու-
թեան մէջ . քանի քանի բարեբեր գա-
ւառներ ու նահանգներ բռնաւոր ու ըն-
չաքաղց հարկահաններու ձեռքէ , ցամ-
քեր այրեր են ստրկի սովէն , որովհետեւ
հարկաւոր եղած զրամազլուխը չէ մնա-

1 Impôt.

2 La science des finances.